

ЁШ ПЕДАГОГЛАР УЧУН АХБОРОТ КОММУНИКАЦИЯ ДАРС ИШЛАНМАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ МЕТОДИКАСИ

Абдугапур Абдурахимович Джамирзаев

*“Информатика ўқитиш методикаси” кафедраси катта ўқитувчиси
Чирчиқ давлат педагогика университети*

Аннотация. Мақолада меҳнат фаолиятини бошлаган ёш педагогларга дарс жараёнини ташкил этишда эътибор бериши керак бўлган муҳим жиҳатлардан бири бўлган дарснинг конспектини тузиш ҳақида фикр юритилган. Муаллиф томонидан ёш мутахассисларга дарс конспектини тузиш бўйича тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: *Ўқитувчи, ўқувчи, дарс конспекти, дарс мақсадлари, дарс тури, дарс шакли, АКТ, тизимлаштириш.*

Бўлажак ўқитувчилар учун ўзи фаолят юритадиган таълим муассаса жамоасига тезроқ мослашиши, дарс берадиган синф ўқувчилари билан чиқишиб кетиши, олий таълим муассасасида олган билимларини етказиб бериш методикасини ўринли қўллаш, таълим муассасасида ўқув жараёнини ташкил этиш юзасидан ҳуқуқий-меъёрий ҳужжалтарнинг талаб даражасида юритилиши каби бир қатор муаммолар борки, уларнинг барчаси баравар уйғунликда олиб бориш учун олдиндан, талабалик давридан тайёрганлик кўриш керак бўлади. Булардан бири, дарс конспекти бу ўқитувчи ва ўқувчининг ҳамкорликдаги фаолиятини акс эттирган ҳолда машғулотнинг мазмуни ҳамда олиб борилишини тўлиқ ва батафсил қайд этишдир. Дарс конспекти ўқув материални тизимлаштириш, унинг мантиқий давомийлиги тузиш, конспект босқичларининг бир-бирига мослигини таъминлаш мақсадида тузилади. Дарснинг кенг, атрофлича тузилган конспекти машғулотнинг вақтни тежаб, юқори самарадорликка, қўйилган мақсадларга эришишнинг асосий омилларидан бири ҳисобланади. Аниқ ишлаб чиқилган дарс конспекти ўқитувчига бутун машғулот давомида ўқувчиларнинг диққатини белгиланган нуқталарга йўналтириш ва ўз назоратида ушлаб туриш имконини беради. Дарснинг мазмуни фанга, дарс турига қараб турлича бўлади. Лекин юқори савияда тузиладиган конспектларнинг асосий принциплари бир хилдир. Конспект тузишда қуйидаги босқичлар мавжуд.

1. Ўқитувчининг Тақвим-мавзуий режасида мавзулар ўқув йили бошланишидан олдин ишлаб чиқилади. Шу сабабли дастлаб тегишли мавзу бўйича ўқувчиларга бериладиган билим ва кўникмаларнинг ҳажмини, ажратилган соат миқдорини аниқлаб олиш керак.

2. Ёш ўқитувчилар дарснинг мақсадларини белгилашда уларнинг мавзуга, ўқувчиларнинг ёшига мослиги, аниқлиги, дарс давомида эришиш имкониятининг мавжудлигига эътибор бериши керак. Масалан:

□ Таълимий мақсадларда тегишли мавзу ҳақида тушунча бериш, олинган билимларни умумлаштириш ва тизимлаштириш, ўқувчиларни қоидалар, тушунчалар, атамалар ва бошқалар билан таништириш, ўқувчиларнинг мавзуга оид тегишли кўникмаларини шакллантириш;

□ Тарбиявий мақсадларда ўқувчиларда ватанпарварлик ҳиссини тарбиялаш, инсонийлик, меҳнатсеварлик, ўзидан ёши катталарга ҳурмат, тартиб-интизом, эстетик дид ва одоб-ахлоққа оид қоидаларни сингдириш;

□ Ривожлантирувчи мақсадларда ўқувчиларнинг хотирасини, тасаввурини, фикрлашини, иродасини, билим олишга бўлган чанқоқлигини ошириш, мустақил бўлишини, ўз кучига ва имкониятларига ишонч, киришимлик каби фазилатларни ривожлантириш, машғулот кичик гуруҳларга бўлиб олиб бориладиган бўлса асосий мақсадлардан бири сифатида жамоада ишлаш, унда ўз ўрнини топиш, ўз фикрини билдириш ва ҳимоя қилиш, тенгдошлари билан тил топиша олиш каби вазифалар белгиланади

3. Кейинги босқичда дарс давомида ўқувчилар ўзлаштириши керак бўлган билим ва кўникмалар белгиланади. Бунда белгиланаётган билим ва кўникмалар Ўзбекистон Республикаси Давлат таълим стандартларида белгиланган малака талабларига мос бўлиши керак.

4. Дарс тури ва шаклини белгилаш ёш педагоглар учун жуда муҳим. Қуйида кенг тарқалган дарс турларидан намуналар берилди:

□ Янги материал билан танишиш; дарс шакли: суҳбат, муаммоли дарс, маъруза;

□ Ўтилган мавзунини мустаҳкамлаш; дарс шакли: ўйинлар, танловлар, ҚВЗ, саёҳат, брифинг, аукцион, эртак, театрлаштирилган саҳна кўринишлари ва бошқалар;

□ Олинган билим ва кўникмаларни амалиётда қўллай олиш; дарс шакли: ўйинлар, танловлар, ҚВЗ, брифинг, аукцион, театрлаштирилган саҳна кўринишлари, лаборатория ишлари, мусобақа, ижодий устахоналар ташкил этиш, тестлар ўтказиш, экскурсия ва бошқалар;

□ Билимларни умумлаштириш ва тизимлаштириш; шакли: ўқитувчи томонидан эркин танланади.

□ Назорат дарси; шакли: ёзма иш, диктант, иншо, тест ва бошқалар;

5. Машғулот ўтказиш воситаларини тайёрлаш ва жиҳозлаш босқичида ўқитувчи томонидан дарсда фойдаланиладиган барча жиҳозлар белгилаб олинади. Бунда таълим муассасасида ёки ўқитувчи ихтиёрида бўлган барча восита ва жиҳозлардан самарали фойдаланиш керак бўлади. Улар мультимедиа тақдимотлари, аудио ва видео, тарқатма материаллар, харита, сурат ва бошқалар.

6. Дарснинг бориши босқичида қуйидаги ишлар амалга оширилади:

② Ташкилий қисм – барча дарсларнинг мажбурий босқичи ҳисобланиб, ўқувчиларнинг диққатини жамлашга, уларнинг дарсга тайёргарлигини аниқлашга ёрдам беради;

② Уй вазифасини текшириш – ҳар бир дарсда ўқувчиларнинг уй вазифасини бажарганлигини текшириш нафақат ўтилган мавзунинг ўзлаштирилганлигини, балки олдинги дарсларнинг мазмунини ўқувчиларга эслатишга ёрдам беради (назорат дарслари бундан мустасно);

② Дарс мавзуси ва мақсадларини ўқувчиларга етказиш – ўқитувчи томонидан дарснинг мақсадларини ўқувчиларга эълон қилиш шарт бўлмасда, бу жараён ўқувчиларни мавзунинг ўзлаштиришларига тайёр ҳолатга олиб келишга ёрдам беради;

② Дарснинг асосий қисми – дарс тури ва шаклига қараб турлича бўлади, лекин соддаликдан мураккабликка, умумийликдан хусусийликка қараб тузилиш принципи бир хилдир.

② Якуний қисми – ўқитувчи учун ўқувчиларнинг мавзунинг ўзлаштириш даражаси, эришилган ёки эришилмаган мақсадларни аниқлаш, мавзунинг атрофлича ёритилмаган нуқталарини белгилаб олиши керак.

② Ўқувчиларни баҳолаш қисми – ўқувчиларни рағбатлантириш усулларида бири сифатида муҳим аҳамиятга эга бўлиб, баҳони ўқитувчининг ўзи, ёки охириги вақтларда амалиётда кўп қўлланилаётган ўз-ўзини баҳолаш орқали амалга ошириш мумкин.

② Уйга вазифа – анъанавий дарс турларда уйга вазифа дарснинг сўнгида берилади. Лекин, уйда бажариладиган ижодий топшириқларни дарснинг бошида ёки ўрта қисмида бериши мумкин. Бунда ўқитувчи дарс давомида ўқувчиларга бериладиган маълумотлар уй вазифасини бажаришда ёрдам беришини олдиндан кўрсатиб ўтади.

Замонавий методика ўқувчиларга уларнинг иқтидорларини юзага чиқариш ёки ривожлантириш мақсадида белгиланган талабларга нисбатан мураккаб топшириқларнинг берилишини қувватлайди.

Шунингдек, АКТ дан машғулот жараёнида фойдаланиш ўқитувчининг олдида қўйган мақсадларга эришишида катта ёрдам бериши мумкин. Тарих фани мисолида олинганда тарихий хариталарда турли давлатларнинг ҳудудларнинг кенгайиши ёки қисқариши, олиб борилган харбий юришлар, савдо қарвонларининг йўналишларини кўрсатиш, тарихий шахслар ва тарихий воқеаларнинг суратлари намойиши, дарс жараёнида қўлланилаётган усулларнинг электрон чизмаларини кўрсатиш нафақат ўқувчиларнинг мавзунинг яхши ўзлаштиришларига балки машғулот вақтининг тежалишини ҳам таъминлайди. Чунки ўқитувчи юқорида кўрсатилган ҳолатларни доскада ёки плакатлар ёрдамида ташкил этганда тасвирларнинг барча ўқувчига тўлиқ кўринмаслиги, уларнинг ҳажмини катталаштириш ёки аксинча кичиклаштириш

имконияти йўқлиги, бу эса ўз навбатида ўқувчиларда қўшимча саволлар туғилишига сабаб бўлади. Шу нуқтаи-назардан дарс жараёнида АТК имкониятларидан унумли фойдаланиш мавзунини ўзлаштиришда юқори самарадорликни таъминлайди.

REFERENCES:

1. Yuldashovich, K. A., & Kholi, Y. (2022). A model for the formation of primary education students' careful attitude to nature in extra-curriculum activities. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(11), 68-74.
2. Yuldashovich, K. A. (2022). Steam integrated educational technology in enhancing eco-learning effectiveness. *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(11), 01-05.
3. Radjiev, A. B., Gapparovich, I. A., Yuldoshevich, K. A., Turdiboevich, M. I. (2022). Does the Quality of Education Today Depend on the Number of Students?. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 109-114.
4. Yuldoshevich, Kuchkinov Abdumalik (2022). Steam Integrated Educational Technology in Increasing the Efficiency of Eco pedagogical Basic Competencies in Continuous Education. *International Journal on Integrated Education*, 5(6), 115-118.
5. Кучкинов, А. Ю. (2020). Технология воспитания учащихся начальных классов в духе ценностного отношения к природе. *Педагогическое образование и наука*, (1), 147-150.
6. Kuchkinov, A. Y., & Karimova, N. I. (2019). Kasrlar mavzusini o'rganishda tarixiy bilim berishning asosiy yo'nalishlari. *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ*, 1(1), 121-127.
7. Kuchkinov, A. Y. (2019). Sinfdan va maktabdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarni tabiatni e'zozlash ruhida tarbiyalash texnologiyasi. Boshlang'ich ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuv respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari, 189-192.
8. Matupayeva, S. Z. (2022). Ta'lim klasteri sharoiti inklyuziv ta'lim samaradorligini oshirishning innovatsion omili. *Maktab va hayot*, 6(170), 17-18.
9. Матупаева, Ш. З. (2022). Бошланғич синф ўқитувчиларини инклюзив таълимга тайёрлашда андрогогик тамойиллар. *Муғаллим*, 6(5), 143-146.
10. Matupayeva, S. Z. (2022). Teaching elementary teachers to use academic case clusters in the sciences. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(11), 329-335.
11. Matupayeva, S. Z. (2022). Didactic Opportunities of the Educational Cluster in Increasing the Efficiency of Inclusive Education. *International Journal on Integrated Education*, 5(12), 182-187.

12. Kadyrova, U. F., Matupaeva, Sh. Z. (2021). The Importance of Cluster Trends in Preparing Children with Disabilities for Inclusive Education. *JournalNX*, 1(1), 311-313.
13. Матупаева, Ш. З. (2019). Инновационные методы обучения в начальной школе. *Гуманитарный трактат*, (61), 81-83.
14. Abdusoliyev, A. I., Kushakova, M. N. (2021). Temir yo'l transportini rivojlantirishning moliyaviy siyosatining tahlili va tamoyillari. *Экономика и социум*, 9(88), 893-896.
15. Abdusoliyev, A. I., Kushakova, M. N. (2021). Moliyaviy menejment tizimini rivojlantirish tamoyllari. *Oriental renaissance Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 972-977.
16. Razzoqova, J. R., Qaxorov, M. X., Kushakova, M. N. (2021). Temir yo'l transportining moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish. *Oriental renaissance Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 978-986.
17. Kushakova, M. N. (2020). Main directions of credit policy during the COVID-19 PANDEMY. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(2), 1836-1839.
18. Kushakova, M. N. (2020). Financial planning problems in enterprises. *EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues*, 8(5), 20-21.
19. Dzhumanova, A. B., Kushakova, M. N., Khodzhaeva, N. A. (2019). Formation of accounting management information in the control system of enterprises of JSC «Uzbekistan Railways. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 28(14), 32-36.
20. Кушакова, М. Н. (2022). Анализ и методология управления обслуживающего персонала железнодорожного транспорта в республике. *Экономика и социум*, 1(92), 593-596.
21. Salimov, I. I., Kushakova, M. N. (2022). Analysis of the Problems of Innovative Development of the National Economy and Financial Stability of the Republic of Uzbekistan. *International Journal of Innovative Research in Science Engineering and Technology*, 11(2), 1603-1605.
22. Kushakova, M. N. (2022). Increasing the Efficiency of Logistics Management in Railway Transport. *ACADEMICIA An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(2), 342-346.
23. Narimanovna, K. M., & Ikromovich, S. I. (2022). Improving the financial management system of rail transport. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(5), 646-653.
24. Каримов, Б. (2021). Эффективность и формирование навыков ведения мяча правым и левым боком у юных баскетболистов в соревновательный период. *Academic research in educational sciences*, 2(4), 1818-1824.

25. Каримов, Б. З. (2022). Оценка уровня физической подготовленности молодых баскетболистов-школьников 16-17 лет. Fan-Sportga, (2), 15-16.

26. Каримов, Б. З. (2021). Результативность бросков в прыжке с поворотом вправо-влево с оценкой проявления ряда координационных показателей этих движений у юных баскетболистов. Fan-Sportga, (8), 27-29.

27. Каримов, Б. З. (2020). Рақамли далиллар категориясининг илмий-назарий масалалари. Илмий мақола-Т.: TDYU Yuridik fanlar axborotnomasi-Вестник юридических наук-Review of Law Sciences, 5, 168.

28. Каримов, Б. З. (2020). Основы критериев отбора юных баскетболистов узбекистана на этапе начальной подготовки. in физическое воспитание, спорт, физическая реабилитация и рекреация: проблемы и перспективы развития (pp. 210-212).